

מהר"ל על התורה

עש"ק פ' תולדות, תשפ"ד
Sponsored by Mrs. Sury Kaminetsky
L'iluy Nishmas Jacob Hochberg
יעקב בן ישראל וצינה ז"ל

1. ג' מיני השפעות

פ' תולדות (בראשית פ' כ"ה) – (יט) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אֲבְרָהָם אֲבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק : (כ) וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אֲבְרָהָם שָׁנָה בְּקָחְתוֹ אֶת רֵבֶקָה בִּת בְּתוּאֵל הָעַרְמִי מִפְּדַן אֲרָם אַחֹת לְבֶן הָעַרְמִי לוֹ לְאִשָּׁה :

צת צתואל מפדן ארם אחות לבן - וכי עדיין לא נכתב שהיא צת צתואל ואחות לבן ומפדן ארם, אלא להגיד שצתה שהיתה צת רשע ואחות רשע ומקומה אנשי רשע, ולא למדה ממעשיהם:

גור אריה (אות י"ט)

... ואם תאמר אחר שהכתוב אומר שהיתה 'בת רשעי' מה הוסיף בזה שהיתה 'אחות רשעי', וכי יותר תלמוד מן האח ממה שתלמוד מן האב, ויראה כי הנמשך אחר המעשים שהם רעים כגון עבודה זרה וכיוצא בו הוא על ג' דברים; כי יש מהם שהוא עשה מכח יראה, שהוא יירא מפלוני וצריך לעשות כמעשיו. והשני שהוא עשה מאהבתו ומחבתו, כמו שאמרו (סנהדרין סא ע"ב) בענין עבודה זרה העובד מאהבת אדם או מיראת אדם. ויש מהם שאינו עובד לא מאהבת אדם ולא מיראת אדם אלא מחמת מנהג שנהגו כן, כמו שאמרו רז"ל (חולין יג ע"ב) 'גוים שבחוצה לארץ לאו עובדי עבודה זרה הם אלא מנהג אבותיהם בידיהם'. והנה רבקה מפני שאביה היה רשע היה לה ללמוד מכח מורא של אב (ויקרא יט, ג), ואף על פי כן לא למדה. ומפני שהיה אחיה רשע, וידוע כי האחים אוהבים זה את זה בתכלית, ונמשך האחד אחר מעשה השני מחמת האהבה, והיא לא עשתה ולא חששה אל האהבה. ומפני שכל העיר היו רשעים, והיה לה להיות נמשך אחר מנהג העיר שהיו כולם רשעים, ולא הלכה אחר המנהג, וזה בודאי הוראה על גודל צדקתה וזכות נפשה...

2. דינים דרבנן ומצוות מושכלות: קרובים הם ועונשם לאדם

פ' תולדות (פ' כ"ה) – (א) וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ מִלְכָּד הָרָעַב הָרְאִישׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בִימֵי אֲבְרָהָם וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל אַבְיִמְלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים גְּרָרָה : (ב) וַיֵּרָא אֵלָיו יְקֹנֶק וַיֹּאמֶר אֵל תִּרְדּוּ מִצְרַיִמָּה שָׁכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים : (ג) גֹּר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְאֶהְיֶה עִמָּךְ וְאֲבָרְכְךָ כִּי לֹךְ וְלִזְרָעָךְ אָתָּן אֶת כָּל הָאֲרָצַת הָאֵל וְהַקְמַתִי אֶת הַשְּׂבַעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אֲבִיךָ : (ד) וְהִרְבִּיתִי אֶת זְרָעָךְ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזְרָעָךְ אֶת כָּל הָאֲרָצַת הָאֵל וְהִתְבָּרְכוּ בְּזְרָעָךְ כָּל גּוֹיֵי הָאֲרָץ : (ה) יַעֲקֹב אֲשֶׁר שָׁמַע אֲבְרָהָם בְּקִלְי וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֵרְתִּי מִצְוַתִּי חֲקוּתִי וְתוֹרַתִּי :

שמע אברהם צקולי - כשנסיתי אותו: וישמר משמרתי - גורות להרחקה על אזהרות שצמורה, כגון שניות לעריות ושצות לשצת: מנתי - דברים שחילו לא נכתבו ראויין הם להצטוות כגון גול ושפיכות דמים: סקותי - דברים שינר הרע ואומות העולם משיצין עליהם כגון אכילת חזיר ולצישת שעטנו שאין טעם צדצר אלא גזירת המלך ומקותיו על עזדיו: ותורתי - להציא תורה שצעל פה, הלכה למשה מקייני:

גור אריה (אות ה')

הרחקת וגו'. אף על גב שזה שלא כסדר הענין לזכור ההרחקות קודם המצות, שההרחקה קודם למצות לפי השגת האדם, ולכך נכתבו בתורה קודם לפי שהם מדרבנן, וחכמת חכמים גזרו אותם והרחיקו אותם, ומאחר שהם דבריהם - הם קודמים לדברי תורה, שהיא רחוקה מהשגת האדם:

ספר באר הגולה באר הראשון פרק ג

ובפרק עושין פסין (עירובין כא ב), "ויותר מהמה בני הזהר" (קהלת יב, יב), [הזהר] יותר בדברי סופרים מבדברי תורה... ודברי סופרים העובר עליהם חייב מיתה... ובזה גם כן הרבו התלונה, איך דבר זה אפשר שיהיה יותר

מהר"ל על התורה

עש"ק פ' תולדות, תשפ"ד
Sponsored by Mrs. Sury Kaminetsky
L'iluy Nishmas Jacob Hochberg
יעקב בן ישראל וצינה ז"ל

נזהר בדברי סופרים משיהיה נזהר בדברי תורה. אבל דבר זה אין תמיה כלל, כי כבר אמרנו כי גזירת חכמים אשר גזרו הוא הדבר אשר ראוי לפי חכמתם. ואין ספק אחר שהאדם הוא גם כן אנושי, יותר עונשו ממהר לבא. וזה כי האדם אשר הוא טבעי, אם הוא חטא בדבר הטבעי, שיתקרב אל האש, הוא נכוה מיד, יותר משאילו היה חוטא בדברים האלקיים. שאם אכל תרומה בטומאה, אף כי חטא בדבר קדוש אלקי, שהתרומה קדושה, אינו כמו מי שחטא בדברים הטבעיים כי תכף שנותן אצבעו באש מיד נשרף האצבע. וזהו מפני שהאדם הוא טבעי בעצמו, ולכך בעולם הזה, שהוא טבעי, אם עושה כנגד הטבע, ממהר לבא עונשו עליו... וכך הדבר הזה בעצמו; כאשר הוא חוטא בגזירת חכמים, שהם השכל האנושי, על זה בא עליו העונש מיד, כי שכל זה קרוב אליו בעולם הזה מכח גזירת חכמים. והחוטא במצות התורה שהם אלקיים עונשו יותר בעולם הבא... לכך מקבל מיתה ומסתלק מן העולם הזה... כי מצות התורה בעבור שהם ממדריגה עליונה מאוד, אף כי העונש עליהם חמור וקשה מאוד, מכל מקום לענין זה שהעונש ממהר לבא - בדבר זה מצות דרבנן חמור יותר...

ספר תפארת ישראל פרק נט

ואם היו כל המצוות טבעיים או נמוסים בלבד, כמו מצות כבוד אב ואם (שמות כ, יב), ומצות "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא י ט, יח), ושאר המצוות שהם תיקון בני האדם, ועל מצות אלו וכיוצא בהם אפשר לטעון כי שכר שלהם הוא בעולם הזה... אבל המצוות אינם טבעיים... אבל המצוה הוא ענין אלהי, לצרף בני אדם, להגיע אותם אל מדרגה בלתי טבעית, היא מדרגה הרוחנית... איך נאמר שאין בשכר המצוות שכר הרוחני לעולם הבא, או לאחר המיתה...

3. שם שמים שגור בפיו: בין אהבה ליראה

פ' תולדות (פ' כ"ז) – (כ) ויאמר יצחק אל בנו מה זה מהרת למצא בְּנֵי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה יְקֹוֹק אֱלֹהֵיךָ לְפָנַי: (כא) ויאמר יצחק אל יעקב גִּשְׁה נָא וַאֲמַשְׁךָ בְּנֵי הָאֵתָה זֶה בְּנֵי עֲשׂו אִם לֹא:

גשה נא ואמשך - אמר יצחק לבנו אין דרך עשו להיות שם שמים שגור בפיו, וזה אמר (פסוק כ) כי הקרה ה' אלהיך:

גור אריה (אות ט')

אין שם שמים שגור בפיו. ואף על גב שהיה עשו בחזקת כשרות ליצחק (קושית הרמב"ן), מכל מקום היה יצחק דן את עשו לכף זכות - שהיה עשו נזהר שלא להזכיר שם שמים (כ"ה ברמב"ן). כי העובד מיראה את הקדוש ברוך הוא אינו מזכיר את שמו לעולם, כי הוא מתיירא מפני שמו הגדול, ונבהל מפניו. ומפני שמדת יצחק היה כן... והוא מדה גדולה למאוד, היה אוהב את עשו. ויעקב שהיה מזכיר את שמו, היה סובר שהוא עובד מאהבה, ולפיכך מי שהוא אוהב את אחד תמיד הוא מזכירו, והוא בפיו, ואין זכרו נשכח ממנו. ומכל מקום היה יצחק נוטה אחר עשו, שהיה בעיניו עובד מיראה:

דרך חיים על אבות פרק א משנה ג

והוסיף לומר ויהיה מורא שמים עליכם, אחר שהזהיר אותם על האהבה הזהיר אותם על היראה ג"כ, וזה כי מדרך מי שאוהב את אחד לבו קשורה בו, ודבר זה מבטל היראה. משל זה שאם אחד מזכיר שמו של הקדוש ברוך הוא מי שאוהב הש"י כאשר ישמע אדם דבר שנאהב לו אין ספק שהוא שמח, ודבר זה מבטל היראה כי יש לאדם שיהיה ירא ויבהל כאשר ישמע הוצאת השם מפני היראה, ולפיכך אמר אף שהזהרתי אתכם על אהבה לא יהיה הש"י נחשב כמו אוהבך אשר אתה רגיל עמו, אבל יהיה נחשב לו כי הש"י בשמים ואתה על הארץ...